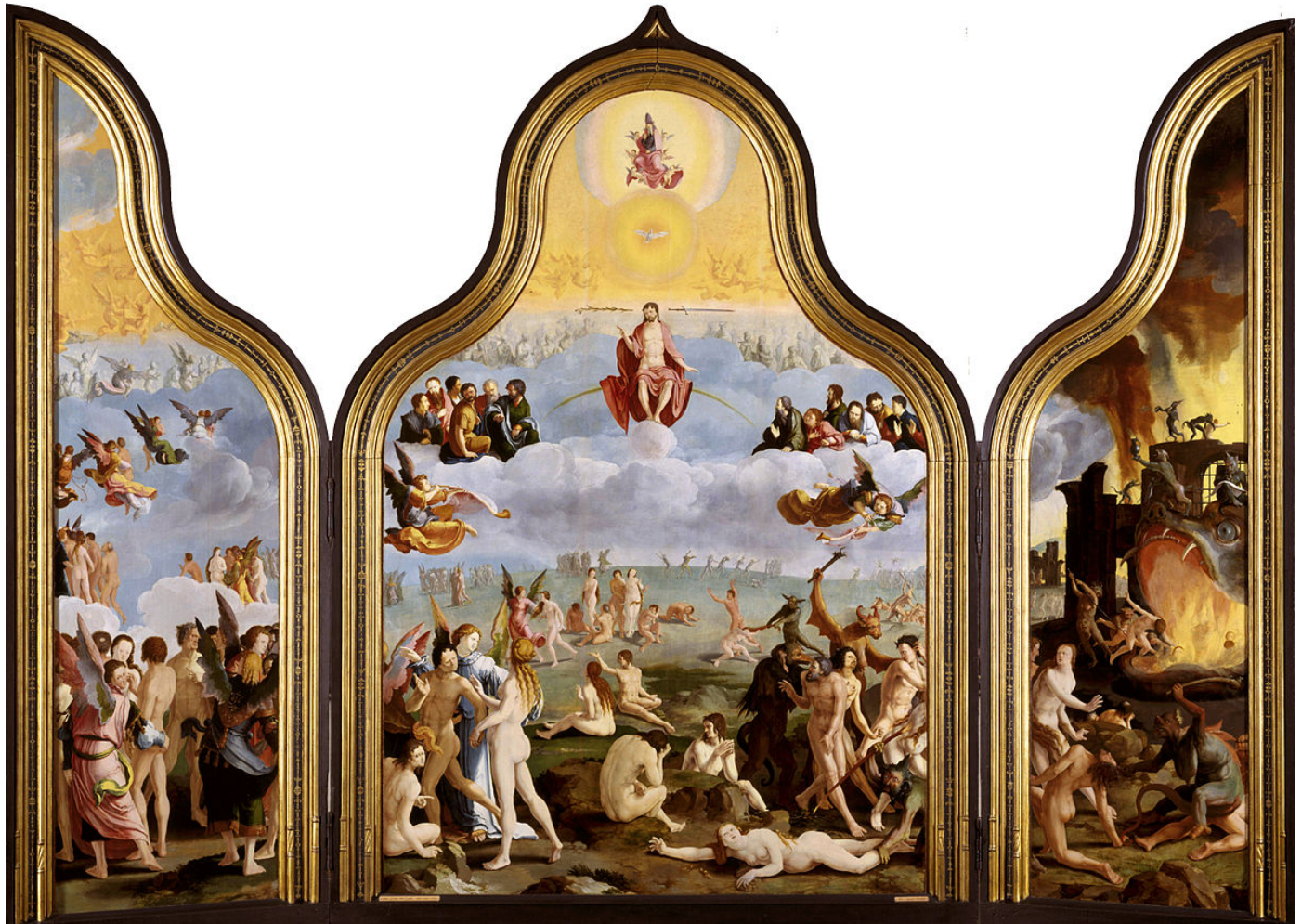

Het laatste oordeel

Afbeelding ::

Het laatste oordeel (1527)
Lucas van Leyden (1494 - 1533)
Museum De Lakenhal - publiek domein

bron :: <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=23799477>

Voor aanvang van het schrijven van deze tekst, had ik mijzelf voorgenomen om zo helder en kernachtig mogelijk mijn ervaringen met en mijn ideeën over het beoordelen van kunst in woorden te vatten. Het moest vooral een recensie van het recenseren worden, een oordeel over de beoordeling. Maar voordat ik de 300 woorden bereikte, begon het mij al te duizelen en raakte ik compleet in de war. Als mijn eigen gedachten zo snel al in de knoop raken, hoe kan mijn tekst dan begrijpelijk blijven voor de trouwe en aandachtige lezer van het wereldwijde web?

Ik zal u proberen mee te nemen in het doolhof van mijn hersenpan, een verwarrende poging om ook maar één zinnige regel op het digitale papier te zetten. Om mijzelf in te dekken, ontnem ik u alvast elk mogelijk hoopvol inzicht en verfrissend uitzicht: dit stuk, het resultaat van vele twijfels, laat vragen over betekenis, waarde en oordeel grotendeels onbeantwoord.

>>>

In een poging ons leven een zekere richting te geven, zijn we genoodzaakt te oordelen. Het oordeel leidt de keuze in, en die keuze heeft - hopelijk, maar dat weten we nooit helemaal zeker - invloed op het verloop van onze omstandigheden.

Elk oordeel is gekoppeld aan een context; een referentiekader waarin losse begrippen of elementen zich op een bepaalde manier tot elkaar verhouden en een relatie met elkaar aangaan. Net als de letters van een woord en de woorden in een zin.

Zonder opvattingen over datgene wat 'goed' is en 'fout', over datgene wat 'mooi' is en 'lelijk' wordt het beoordelen van iets en/of iemand en dus het maken van een logische en rationele keuze vrijwel onmogelijk; het wordt een kwestie van je laten leiden door onderbuikgevoelens. Doorgaans geldt dat opvattingen, wanneer deze door meer en meer mensen gedeeld worden en erover - al dan niet bewust - overeenstemming bestaat, enige werkelijke waarde hebben en dus ook een vorm van bestaansrecht.

In de praktijk van het alledaagse leven is het vooral nuttig om te oordelen: zo kunnen we ons afwenden van het onaangename en ons richten op al het aangename. Of in ieder geval: op datgene waarvan we verwachten dat het overwegend aangenaam zal zijn. Zo'n verwachting is geen onbelangrijk aspect tijdens het vormen van een oordeel en het maken van een keuze. In praktische zin biedt deze werkwijze ons veel voordelen, maar wanneer zoiets ongrijpbaars en abstracts als de kunst beoordeeld wordt, schiet in mijn ogen iedere methode om tot een definitieve en waardevaste uitspraak te komen tekort.

Kunst is het medium bij uitstek waarin het menselijke vermogen om betekenis aan het leven te geven tot uiting komt. En dan bedoel ik niet alleen het vermogen tot betekenisgeving van de maker van het kunstwerk, maar ook het potentiële vermogen van de ontvanger ervan, de toeschouwer. Een oordeel over een kunstwerk is in mijn ogen vooral een uitspraak over de waarde van die betekenis.

Waarop is de betekenis van een kunstwerk gebaseerd?

Je kan deze vraag benaderen vanuit het perspectief van de kunstenaar. Maar de reden waarom een kunstenaar een werk maakt, of de intentie en de intrinsieke motivatie waarmee het scheppingsproces is opgestart en voltooid, is slechts een klein onderdeel van het geheel. Andere, aanvullende standpunten zijn bijvoorbeeld: het oeuvre van de kunstenaar, de kunstgeschiedenis, tendensen in de hedendaagse kunstwereld en de relatie met onderwerpen buiten de beeldende kunst. In ieder geval geldt dat we als toeschouwer slechts vanuit één afgebakend gebied in ruimte en tijd iets met enige zekerheid kunnen zeggen over een bepaald beeld; vanuit de plek waar we ons op dat moment bevinden met bijbehorende dominante opvattingen over een bepaald onderwerp. Dát is de liniaal waarlangs we meten.

Als de betekenis van een kunstwerk relatief is, hoe kunnen we de waarde van die betekenis dan beoordelen?

Wat op dit moment in West-Europa door de één als waardevolle kunst wordt beschouwd, hoeft dat op een later moment, aan de andere kant van de wereld en voor de ander niet te zijn. Wij zullen nooit weten wat over honderd of tweehonderd jaar - nóg of alwéér - relevant is en wie dan de nieuwe Vincent van Gogh zal zijn.

Met het schrijven van dit stuk heb ik tijd en ruimte vrijgemaakt om na te denken over het beoordelen van kunst, maar ik vraag mij inmiddels af of we dit überhaupt wel zouden moeten doen. Om tot een oordeel te komen is een logische taal nodig, maar het met een open houding ervaren van kunst is wezenlijk anders dan een kunstwerk begrijpen door middel van woorden, door middel van de ratio.

Ik heb de begrippen 'betekenis', 'waarde' en 'oordeel' uit elkaar getrokken en daarmee heb ik het complexe proces van oordelen zichtbaar gemaakt. Toch heb ik niet het idee dat ik ook maar één stap verder ben gekomen dan waar ik begon. Daarom zal ik vanaf nu het moment van welk oordeel dan ook zo lang mogelijk proberen uit te stellen. Ik zal door een expositieruimte lopen zoals ik door een bos dwaal: met liefdevolle aandacht, een open geest en vooral met verwondering over het menselijke natuurlandschap.

Het laatste oordeel laat ik graag aan een ander over.